

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних занять
самостійної та контрольної робіт

з навчальної дисципліни

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ
В ПРИРОДООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*(для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього
середовища та збалансоване природокористування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2016

Методичні вказівки до виконання практичної самостійної та контрольної робіт з навчальної дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» (для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. О. Телюра. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова , 2016. – 11 с.

Укладач ст. викл. **Н. О. Телюра**

Рецензенти:

Ф. В. Стольберг, доктор технічних наук, професор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Ю. Л. Коваленко, кандидат технічних наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Рекомендовано кафедрою інженерної екології та екологічної безпеки міст, протокол № 6 від 25 грудня 2015 р.

ПЕРЕДМОВА

«Організація та управління в природоохоронній діяльності» належить до нормативних дисциплін фахової підготовки рівня «бакалавр». Мета дисципліни – формування знань з основ теорії управління; основних напрямів екологічної політики держави; стратегії природоохоронної діяльності, яка передбачає розробку і впровадження екологічного законодавства, втілення в життя економічного механізму природокористування; міжнародного досвіду управління в природоохоронній діяльності; міжнародній екологічній діяльності України. Завдання – формування цілісного уявлення про системи екологічного управління та відповідні механізми його здійснення: принципів поєднання положень загальних теорій; методологій управління і системного підходу з екологічними закономірностями; положеннями міжнародних стандартів і регламентів з екологічного управління, а також вітчизняного природоохоронного законодавства та міжнародної співпраці.

Предметом вивчення дисципліни є наукові та правові основи, принципи та механізми управління в природоохоронній діяльності, яке має за мету реалізацію екологічної політики держави на всіх рівнях (глобальному, національному та регіональному) для досягнення сталого розвитку, гармонізації співіснування суспільства і природи.

Вивчення даного курсу дасть змогу отримати знання відносно: методологічної основи управління, структури та процесу управління, державного управління екологічною діяльністю в Україні та міжнародного досвіду в управлінні навколишнім природним середовищем.

Методи навчання.

Словесні, наочні, практичні. Репродуктивні (пояснювально-ілюстративні). Рішення задач, конспектування лекцій, самостійна робота.

Методи контролю.

Контрольні роботи. Тестування. Практична перевірка умінь і навичок. Розв'язання задач. Питання і задачі до диф. заліку.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Таблиця 1 – Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Змістовий модуль 1 Стандартна модель екологічного управління. Структура теоретико-методологічних основ екологічного управління. Методологія системно-екологічного підходу. Концепція Стратегії національної політики України до 2020 р.	12	2
2	Змістовий модуль 2 Органи загального та спеціального державного управління. Системи корпоративного екологічного управління. Європейського регламенту з екологічного управління та аудиту, міжнародні та національні стандарти серії ISO 14001 та ISO 14004.	10	4
3	Змістовий модуль 3 Всесвітня програма дій на XXI століття. Міжнародні організації і правові механізми співпраці щодо охорони довкілля і відновлення навколишнього середовища	8	2
Разом		30	8

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота складається з вивчення конспекту лекцій згідно з модульною системою, підготовки та виконання контрольної роботи.

Таблиця 2 – Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Принципи і функції управління. Цілі управління. Техніка та технологія управління.	21	19
2	Організація служб охорони навколишнього середовища України. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України.	21	24
3	Управління екологічною діяльністю у країнах світу. Програма дій з охорони навколишнього природного середовища для країн Центральної та Східної Європи.	21	33
4	Інд. завдання (ІЗ) на тему «Організація управління в екологічній діяльності» (КР)	-	18
Разом		63	94

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (ІЗ)

Тема (назва) контрольної роботи для заочної форми навчання «Системи екологічного управління. Загальні керівні положення щодо принципів, систем та засобів забезпечення».

Мета контрольної роботи – оволодіння і закріплення студентами денної та заочної форм навчання знання основних напрямів екологічної політики держави; стратегії природоохоронної діяльності, яка передбачає розробку і впровадження екологічного законодавства, втілення в життя економічного механізму природокористування; міжнародного досвіду управління в природоохоронній діяльності; міжнародній екологічній діяльності України та навичок самостійної роботи з основною та додатковою літературою.

Оформлюється контрольна робота на стандартних аркушах формату А4. За першою титульною сторінкою, яка не нумерується, розміщується зміст роботи. Текстова частина роботи повинна обов'язково містити посилання на використані джерела, перелік яких надається в кінці роботи. Шрифт Times New Roman, розмір шрифту 12, міжрядковий інтервал 1,0. Обсяг роботи складає до 20 друкованих сторінок.

Позитивна оцінка за контрольну роботу ставиться у випадку обґрунтованої, повної відповіді та відповідного захисту контрольної роботи студентом. Захищена робота є допуском до заліку. Контрольна робота як для денної так і для заочної форм.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Студент повинен визначити тему контрольної роботи згідно з першою буквою свого прізвища (табл. 3). Подати контрольну роботу на перевірку викладачеві студент повинен на початку сесії.

Таблиця 3 – Теми контрольних робіт

Перша літера прізвища студента	Тема контрольної роботи	Рекомендації щодо змісту контрольної роботи
1	2	3
А, Б	Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України	Визначення поняття «моніторинг», «система спостережень за станом довкілля». Структура системи спостережень. Компетенція та структура десяти міністерств та відомств, які здійснюють спостереження за станом природних ресурсів України.
В, Г	Завдання та організація контрольних служб охорони НС на обласному рівні в Україні	Поняття «контроль», «функції контролю», «структура». Перелік спеціально уповноважених державних органів у галузі охорони НПС та використання природних ресурсів, до компетенції яких входить

Продовження таблиці 3

1	2	3
		функція контролю. Завдання кожного із вищезазначених органів. Організаційна структура контрольних служб охорони НПС на обласному рівні. Принципи організації районної служби охорони НПС. Основні завдання Інспекції, основні права Інспекції, повноваження начальника Інспекції, утворення колегії, структура Інспекції, фінансування Інспекції
Д, Є, Е	Управління в галузі охорони та використання водних об'єктів	Загальна характеристика водних ресурсів України, водоресурсний потенціал України. Екологічний стан водних об'єктів. Водоспоживання, водокористування та водовідведення. Охорона водних ресурсів від виснаження та забруднення (поняття, мета). Природоохоронне управління водними ресурсами (поняття, мета, категорії водокористувачів /водоспоживачів). Органи управління в галузі охорони та використання водних ресурсів відповідно до чинного законодавства України. Екологічна стандартизація та нормування. Державний облік, кадастр і моніторинг води. Державний водний кадастр. Економічний механізм регулювання водокористування. Порушення водного законодавства.
Ж, З, І, Ї, И, К, Л, М	Управління в галузі охорони атмосферного повітря	Стан атмосферного повітря України. Державний облік у галузі охорони атмосферного повітря. Моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря (поняття, мета, порядок організації та проведення). Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря (поняття, мета, нормативи в галузі охорони атмосферного повітря, нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря, нормативи гранично допустимого викиду забруднюючої речовини стаціонарного джерела; норматив гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел, норматив вмісту забруднюючої речовини у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувного джерела, технічний норматив допустимого викиду забруднюючої речовини, норматив якості атмосферного повітря). Охорона атмосферного повітря. Державне управління в галузі охорони

Продовження таблиці 3

1	2	3
		атмосферного повітря, перелік державних органів, які здійснюють державне управління в галузі охорони атмосферного повітря). Економічний механізм регулювання відносин в галузі охорони атмосферного повітря. Основні види порушень в галузі охорони атмосферного повітря (основні форми документації первинного обліку видів і обсягів речовин, що викидаються в атмосферне повітря).
Н, О, П	Управління в галузі охорони та використання ґрунтово-земельних ресурсів	Ґрунтово-земельні ресурси, земельний фонд України, регіональний розріз проблеми забруднення ґрунтів. Стан земельних ресурсів України. Основні причини деградації та забруднення ґрунтів. Охорона ґрунтів на основі комплексного підходу. Державний земельний кадастр. Державний облік і моніторинг земель (поняття, мета, види). Поняття про землеустрій, його основні положення, повноваження, компетенції, економічний розріз. Екологічна стандартизація та нормування. Категорії земель, цільове призначення земель. Форми власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Органи управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів, компетенції, повноваження. Економічний механізм регулювання землекористування. Порушення земельного законодавства, основні види.
Р, С	Управління в галузі охорони та використання лісових ресурсів	Лісові ресурси України, лісовий фонд, функції лісу. Поняття «лісові ресурси». Поділ лісових ресурсів за їх значенням. Оцінка стану та використання лісових ресурсів України. Лісокористування. Охорона лісів, заходи. Державний лісовий кадастр. Державний облік, кадастр і моніторинг лісів. Органи управління в галузі охорони та використання лісових ресурсів. Економічний механізм регулювання лісокористування. Основні порушення та заходи впливу на порушників законодавства в галузі охорони і використання лісів.
Т, У, Ф	Управління в галузі охорони та використання надр	Загальна характеристика надр, поняття «надра», «родовище корисних копалин», «техногенні родовища корисних копалин». Оцінка стану та використання надр.

Закінчення таблиці 3

1	2	3
		та її ресурсів. Охорона та раціональне використання надр. Державний фонд надр. Користування надрами, види, типи, строки. Видобування корисних копалин. Економічний механізм забезпечення управління в галузі охорони і використання надр. Види платежів. Державний облік і державний кадастр родовищ, запасів і проявів корисних копалин. Ліцензування діяльності. Права та обов'язки користувачів надр. Органи управління в галузі охорони та використання надр. Державний та громадський контроль в галузі охорони та використання надр. Відповідальність за порушення законодавства про надра, види
Х, Ц, Ч	Управління в галузі охорони та використання об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) України	Загальна характеристика ПЗФ України, визначення поняття. Форми власності на території та об'єкти ПЗФ. Класифікація територій та об'єктів ПЗФ України. Державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ. Збереження та охорона територій та об'єктів ПЗФ. Органи управління в галузі охорони та використання ПЗФ. Економічне забезпечення організації і функціонування ПЗФ. Відповідальність за порушення законодавства про ПЗФ
Ш, Щ, Ю, Я	Порядок проведення інспекторських перевірок з дотримання природокористувачами вимог законодавства щодо охорони навколишнього природного середовища	Мета інспекторської перевірки. планування перевірок, їх види. Порядок здійснення контролю за охороною НПС на промислових об'єктах: підготовка до перевірки, перевірка об'єкту, перевірка повітряохоронної діяльності, перевірка водоохоронної діяльності. Перевірка об'єкту з питань утворення, розміщення та знешкодження відходів. Оформлення результатів перевірки. Проведення державного контролю за охороною НПС на автотранспортних підприємствах.

ПІДГОТОВКА ДО СКЛАДАННЯ ЗАЛІКУ

Заключною формою самостійної роботи є підготовка до диференційного заліку з курсу. Ця форма пов'язана з систематичним вивченням лекційного матеріалу, питань, розглянутих на практичних заняттях, а також проблемних питань, досліджених самостійно, вмінням логічно викладати їх сутність. Заліковий білет складено таким чином, що дозволяє комплексно оцінити сукупність засвоєних знань та практичних навичок.

У випадку, коли студент не може самостійно розібратися з будь-якого питання, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком консультації викладачів кафедри). Добре організовані консультації дозволять спрямувати самостійну роботу в необхідне русло, зробити її раціональною та ефективною.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року № 2818-VI
2. Богаров М. К. Наука управления : новый подход / М. К. Богаров. – Москва : Знание, 1990. – 64 с.
3. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии : пер. с словацкого. / Л. Водачек, О. Вадачкова. – Москва : Экономика, 1989. – 167 с.
4. Шевчук В. Я. Екологічне управління : підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський – Київ : Либідь, 2004. – 432 с.
5. Максименко Н. В. Організація управління в екологічній діяльності : підручник / Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, О. М. Клименко. – 2-е вид. перероб. і доп. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 340 с.
6. Шевчук В. Я. Модернізація виробництва: системно – екологічний підхід: Посібник з екологічного менеджменту : / навч. посібник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький – Київ : СИМВОЛ-Т, 1997. – 245 с.
7. Экология города : учебник / под ред. Ф. В. Стольберг. – Київ : Либра, 2000. – 464 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних занять
самостійної та контрольної робіт

з навчальної дисципліни

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ
В ПРИРОДООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

*(для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього
середовища та збалансоване природокористування)*

Укладач **ТЕЛЮРА** Наталія Олександрівна

Відповідальний за випуск *Я. О. Герасіменко*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2015 , поз. 92 М

Підп. до друку 10.05.2016
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60x84/16
Ум.-друк. арк. 0,6
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 4705 від 28.03.2014 р.